

Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

Olje- og energidepartementet

postmottak@oed.dep.no

Kristiansand, 30. september 2019

Dette brevet sendes på vegne av: Agder botaniske forening, Aust-Agder Turistforening, DNT Sør, Naturvernforbundet i Agder, Norges jeger- og fiskerforbund Aust-Agder, Norges jeger- og fiskerforbund Vest-Agder, Norsk zoologisk forening Sørlandsavdelingen.

Høringsuttalelse til Nasjonal ramme for vindkraft på land

Forum for natur og friluftsliv (FNF) Agder jobber for å ivareta natur- og friluftslivsinteressene i Agderfylkene, og takker for muligheten til å bidra videre i arbeidet med Nasjonal ramme for vindkraft på land.

Sammendrag

FNF Agder er positive til at vindkraft nå er gjenstand for en vurdering med utgangspunkt i Nasjonal ramme, og at Nasjonal ramme har en nyttig funksjon og kan være grunnlag for videre arbeid med vindkraft som en del av de fornybare energiressursene i Norge, men Nasjonal ramme bør inngå i en *helhetlig vurdering* der vindkraft og dens alternativer, inkludert energiøkonomisering, vurderes samlet og opp mot hverandre. Det er bred enighet om at globale og nasjonale utslipp må ned, og bruken av fossil energi må fases ut og erstattes med fornybar energi, men vi mener at man må velge de mest naturvennlige alternativene som ikke forvandler det vi har igjen av villmarkspreget natur og viktige friluftslivsområder til industri.

Agder-fylkene leverer allerede et betydelig bidrag med fornybar kraft inn i markedet gjennom utbygd vannkraft. Det er også gitt flere konsesjoner til vindkraft i fylkene, og det er dermed lagt til rette for ytterligere bidrag til fornybar kraft. Samtidig blir det et stadig større press på arealene som ikke er utbygd i fylkene våre, og et stadig større tap av urørt natur. Det arbeides med nye vegtraseer for E39 og E18, legges ut nye areal for utbygging av hytter, boliger og industri, og sammen med ny energiutbygging blir den samlede belastningen for regionen svært stor. På grunn av samlet belastning, og for å ivareta naturmangfold og områder til friluftsliv mener vi at det ikke kan legges til rette for mer vindkraftutbygging i Agder sine natur- og friluftsområder, og ber om at NVE ikke går videre med de to utpekte områdene i Agder (52 Vest-Agder og Rogaland, og 53 Aust-Agder).

Det er manglende kunnskapsgrunnlag om områdene som er under utarbeidelse. Dette gjelder bla. kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder som ferdigstilles i alle kommuner snart, samt KULA områdene (kulturlandskap av nasjonal betydning). Naturkartleggingen i områdene er svært mangelfullt, både etter dagens metodikk (DN-håndbok 13) og etter ny metodikk (NiN). Hvis målet med Nasjonal ramme skal være å kunne gi en anbefaling for hvor vindkraft kan bygges ut, er det nødvendig å få til et bedre kunnskapsgrunnlag for både naturmangfold og friluftsliv først. Det er også behov for evaluering av samlet belastning og sumvirkinger av vindkraftanlegg på natur- og friluftslivet. Store inngrepsfrie naturområder (INON) ligger innenfor de nordlige delene av Nasjonal ramme i Agder. Slike naturområder blir stadig mindre og er under press, og må være utelukket for utbygging av vindkraft. Verneområder mindre enn 3 km², samt foreslåtte verneområder, bør legges inn som hard eksklusjon. Også nærområdene til verneområder, utvalgte kulturlandskap og friluftsområder bør tas ut av planen. Vi mener at de nasjonale villreinområdene må regnes som hard eksklusjon for å sikre disse områdene mot vindkraftutbygging.

Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

Innspill til nasjonal ramme for vindkraft på land

Nasjonal ramme bør inngå i en helhetlig vurdering

I løpet av 2019 har det blitt stadig mer synlig at de store, arealkrevende vindkraftverkene ofte kommer i konflikt med nasjonale miljømål og andre viktige miljø- og samfunnsverdier som biologisk mangfold, villmarkspreget natur, friluftsliv og natur- og kulturbasert reiseliv. Som OED og NVE har påpekt har organisasjonene lenge bedt om en annen tilnærming til vindkraftutbygging enn det vi har opplevd til nå. Da de nasjonale natur- og friluftslivsorganisasjonene gav innspill til Energimeldingen ba de om «et helhetlig grep som ser sikker energiforsyning, klimaendring og tap av naturmangfold i sammenheng» (Norsk Friluftsliv 18.12.2015).

Av totalt utpekt areal i Nasjonal ramme på 16 705 km² befinner 3802 km² seg i Agder, altså hele 23 %. Agder-fylkene leverer allerede et betydelig bidrag med fornybar kraft inn i markedet gjennom utbygd vannkraft. Det er også allerede gitt konsesjon til 8 vindkraftanlegg og avsatt ca. 80 km² til vindkraftproduksjon i Agder. FNF Agder er positive til at vindkraft nå er gjenstand for en vurdering med utgangspunkt i Nasjonal ramme, og at Nasjonal ramme har en nyttig funksjon og kan være grunnlag for videre arbeid med vindkraft som en del av de fornybare energiressursene i Norge, men Nasjonal ramme bør inngå i en helhetlig vurdering der vindkraft og dens alternativer, inkludert energiøkonomisering, vurderes samlet og opp mot hverandre.

I følge Statnett har Norge pr. i dag et overskudd av fornybar kraft på ca. 10 TWh. Dette overskuddet vil øke til ca. 20 TWh i år 2030, med de vindkraftkonsesjoner som allerede er gitt¹ (iflg. NVE-publikasjon 84/2018). Statnett og Statkraft har dessuten konkludert med at behovet for tilleggskraft i forbindelse med økt «elektrifisering av Norge» er mer enn dekket med de konsesjoner som allerede er gitt, og at realisering av disse vil medføre ytterligere kraftoverskudd og økt eksport av kraft. Skulle det senere bli behov for mer fornybar kraft, ligger det et betydelig potensial i oppgradering og utvidelser av eksisterende vannkraftverk. Vi savner derfor en tilstrekkelig begrunnelse for den store satsingen på kraftproduksjon fra vind på land i Nasjonal ramme, særlig med tanke på at skatteregimet i dag er til hinder for oppgradering av eksisterende vannkraftanlegg sammenlignet med vindkraft². Dette alternativet framstår som svært aktuelt og vil kunne representere svært mye lavere grad av konflikter med natur- og friluftslivsinteresser. Vi savner også en vurdering angående alternativer til vindkraft på land, som for eksempel vindkraft til havs³.

FNF Agder har hatt møter og jobbet sammen med FNF Rogaland om det prinsipielle som vi har med i vårt innspill til forslag til Nasjonal ramme. Vi mener at Nasjonal ramme for vindkraft på land bør inngå i en helhetlig strategisk konsekvensutredning (SKU) som utarbeides i bredt samarbeid med alle berørte departement og etater. Det er behov for aktiv involvering av alle berørte parter og en vurdering av alle relevante forhold og interesser, som også omhandler alternative måter å produsere elektrisitet fra fornybare kilder, dvs. både vindkraft på land, vindkraft til havs og opprustning av eksisterende vannkraftverk. Regelverket for konsesjonsbehandling bør også gjennomgås og forbedres for å ivareta miljøhensyn bedre. Vindkraftutbygginger større enn 1 MW behandles ikke etter Plan- og bygningsloven selv om disse utbyggingene i høy grad berører viktige lokale- og regionale arealinteresser. Energiloven bør fungere sammen med de andre lovverkene for å sikre lokale og regionale interesser.

Kunnskapsgrunnlag, føre-var og samlet belastning

Det er positivt at det ved utarbeiding av Nasjonal ramme gis en kunnskapsoppsummering i form av temarapporter som er interessant og viktig, men det avdekker også mangler. Et eksempel er en vurdering av konsekvensene av

¹ http://publikasjoner.nve.no/rapport/2018/rapport2018_84.pdf

² <https://www.dn.no/innlegg/energi/vindkraft/fornybar-energi/vindmoller-overflodig-om-vi-forny-er-vannkraften/2-1-600733>

³ https://www.sintef.no/globalassets/sintef-energi/arendalsuka/arendalsuka_2019_tre-rad.pdf

Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

vindkraftutbygging for viktige økologiske funksjoner og økosystemtjenester, med blant annet en vurdering av samlet belastning (jf. naturmangfoldlovens § 10) og kumulative effekter hvor allerede konsesjonsgitte vindkraftverk og andre naturinngrep tas med i vurderingen sammen med den utbygging som kan være aktuell i de områdene som er definert som velegnet for vindkraftutbygging. Vi savner også vurderinger av hvor mange og hvor store turbiner som kan være akseptable i forhold til samlet belastning innen hvert av de foreslåtte områdene for etablering av vindkraft. Også kraftledninger kan ha vesentlige negative virkninger for naturmangfold, men utbygging av linjenettet er ikke vurdert som en del av den samlede belastningen på naturmangfold. Det er også manglende kunnskapsgrunnlag om områdene som er under utarbeidelse (jf. naturmangfoldlovens §§ 8-9). Dette gjelder bla. kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder som ferdigstilles i alle kommuner snart, samt KULA områdene (kulturlandskap av nasjonal betydning). Naturkartleggingen i områdene er svært mangelfullt, både etter dagens metodikk (DN-håndbok 13) og etter ny metodikk (NiN). Det er også svakt grunnleggende kunnskap om de store fugletrekk-korridorene over Norge og konflikter knyttet til vindkraft for disse⁴. Hvis målet med Nasjonal ramme skal være å kunne gi en anbefaling for hvor vindkraft kan bygges ut, er det nødvendig å få til et bedre kunnskapsgrunnlag for både naturmangfold og friluftsliv først. Områder med mangelfull kartlegging bør defineres som områder der ny kunnskap må innhentes. FNF Agder mener det er behov for evaluering av samlet belastning og sumvirkninger av vindkraftanlegg på natur- og friluftslivet, samt se på verdien av urørt natur i seg selv i tilknytning til for eksempel turisme og friluftsliv.

Opprydding og tilbakeføring av vindkraftanlegg

I Sverige pålegges utbygger å stille full økonomisk garanti for kostnader for opprydding og tilbakeføring av vindindustriområdet samt eventuell miljøskade når det skulle bli behov for dette. I Norge er det et krav i alle NVEs konsesjoner til vindkraftanlegg at «ved nedleggelse skal konsesjonæren fjerne anlegget og tilbakeføre området til sin naturlige tilstand så langt dette er mulig», jf. energilovforskriften § 3-5 bokstav d). Videre i NVEs konsesjoner er det krav om at «konsesjonær skal innen utgangen av det 12. driftsåret for anlegget oversende NVE et konkret forslag til garantistillelse som sikrer kostnadsdekning for fjerning av vindturbinene og tilbakeføring av området ved utløp av driftsperioden», jf. energilovforskriften § 3-5 bokstav d). Vi ønsker å stille spørsmål ved hva som skjer når et vindkraftverk eventuelt blir nedlagt eller går konkurs før 12-årsfristen, hvem sitter da med ansvaret for opprydding og tilbakeføring? Og i hvilken grad kan naturen tilbakeføres?

Når vindturbiner øker i størrelse, så vil mengden av materiale til å lage vindmølleblader også øke. Og med dette vil det bli store mengder materiale som må fjernes når vindmølleblader er antatt til å ha en varighet på ca. 20-25 år. Vi ønsker å stille spørsmål ved hva som gjøres med dette materialet etterpå, når det ikke er mulig å gjenvinne materialet som vindturbinvinger blir laget av i dag?⁵ Med antall vindkraftanlegg og størrelse på vindturbiner som øker, vil dette føre til store mengder avfall som skal håndteres de neste 15-20 årene.

Naturmangfold og friluftsliv

Etablering av et vindkraftverk med veier og annen infrastruktur er ekstremt arealkrevende. I et kupert grunnfjellsområde som Agder vil vindkraftverk medføre varige terrenginngrep, og gjerne i de mest uberørte delene av naturen vår. FN sin rapport om tap av areal og natur/biodiversitet som nylig ble lagt fram, understreker at tap av urørt natur og naturmangfold i dag er et minst like stort internasjonalt miljøproblem som endringer i klima⁶. Tap av leveområder gjennom endret arealbruk og fragmentering er den viktigste årsaken til det omfattende tap av naturmangfold som vi er vitne til. Naturinngrep i form av veier og industrianlegg kan i mange tilfeller også komme i

⁴ <http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201903419/2729542>

⁵ <https://www.materialstoday.com/composite-applications/features/recycling-wind>

⁶ Sabima, FNs naturpanel: Menneskelig aktivitet truer eksistensen til én million arter

Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

konflikt med andre nasjonale målsetninger, f.eks. oppfølging av vannforskriften⁷, satsing på friluftsliv og folkehelse⁸, unngå drenering av myrer og bevaring av annen verdifull «klima-natur»⁹, samt stanse tapet av arter¹⁰.

Naturmangfold

Selve vindturbinene medfører økt dødelighet for fugl, flaggermus og insekter¹¹, og en stor del av landets trekkende fuglebestander passerer nettopp gjennom vår landsdel. For eksempel finner man en av de største fastlandstettheter av hubro i Vest-Agder og Rogaland – en art som står på den norske rødlista som sterkt truet. Kunstige lufthindringer, som vindkraftverk, vil alltid representere en potensiell trussel for fugl. Studier viser at vindturbiner vil kunne utgjøre potensielt stor kollisjonsfare hvis de legges til skrenter med oppdriftsvinder, naturlige trekkruiter, hekkeplasser og rike habitater med god næringstilgang. Eventuelle vindkraftverk i disse områdene vil utgjøre en kollisjonsfare og mulig barriere for fugl, dersom de blokkerer matsøk- og hvileområder. Kollisjonsfare er sterkt koblet til flygehøyde gjennom trekket. Her tyder forskning på at majoriteten av trekkene skjer på høyder som ligger over rotorens sveipeområde, men at mange arter regelmessig flyr ved lavere høyder når de foretar lokale matsøk eller i forbindelse med stopp på hekkeområder eller overvintringsområder. Det er også observert en lavere flygehøyde gjennom vårtrekkene, og at mange arter da kommer innenfor rotorsveipearealet. Flygehøyde vil også variere med endringer i værforhold og tid på døgnet. Med den utvikling det har vært i høyde på turbinene og sveipeareal, er det grunn til å tro at kollisjonsfaren for en rekke fuglearter har og vil øke betydelig.

Myr og vassdrag

Man finner også myrområder innenfor områdene i Agder. En rekke plante- og dyrearter i Norge har våtmark som sitt eneste levested, utgjør store karbonlagre og er en naturlig flomdemper fordi myrene holder på vann. De siste årene har det også blitt økt fokus på ivaretagelse av denne naturtypen som et klimatiltak¹². Eksempelvis kan karbon tilsvarende 300.000 tonn CO₂ være lagret i torva på bare én km² myr¹³. Utbygging eller tørrlegging av myr fører derfor til store utslipp av klimagasser.

Verneplanen for vassdrag har som mål å ta vare på et representativt utvalg av norske vassdrag, først og fremst som et vern mot kraftutbygging, men også andre inngrep som veibygging, kraftlinjer og drenering skal også vurderes opp mot verneverdiene¹⁴. I Aust-Agder finner vi de vernede vassdragene Tovdalsvassdraget og Grimeelva innenfor nasjonal ramme. I Vest-Agder finner vi Søgneelva, Koåna, Lyngdalselva og Bjerkreimsvassdraget. For å kunne ta vare på verneverdiene bedre, også i forhold til andre typer inngrep enn vannkraftutbygging, er det utarbeidet rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag. For å oppnå de nasjonale målene for forvaltningen av de vernede vassdrag skal det særlig legges vekt på å gi grunnlag for å bla. unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø, samt sikre og utvikle friluftslivsverdien, særlig i områder nær befolkningskonsentrasjoner.

⁷ <https://www.miljostatus.no/tema/ferskvann/vannforvaltning/>

⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20152016/id2479100/>

⁹ <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M644/M644.pdf>

¹⁰ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stortingsmelding-natur-for-livet/id2468165/>

¹¹ Interference of flying insects and wind parks, Vindkraftens påvirkning på fåglar och fladdermöss

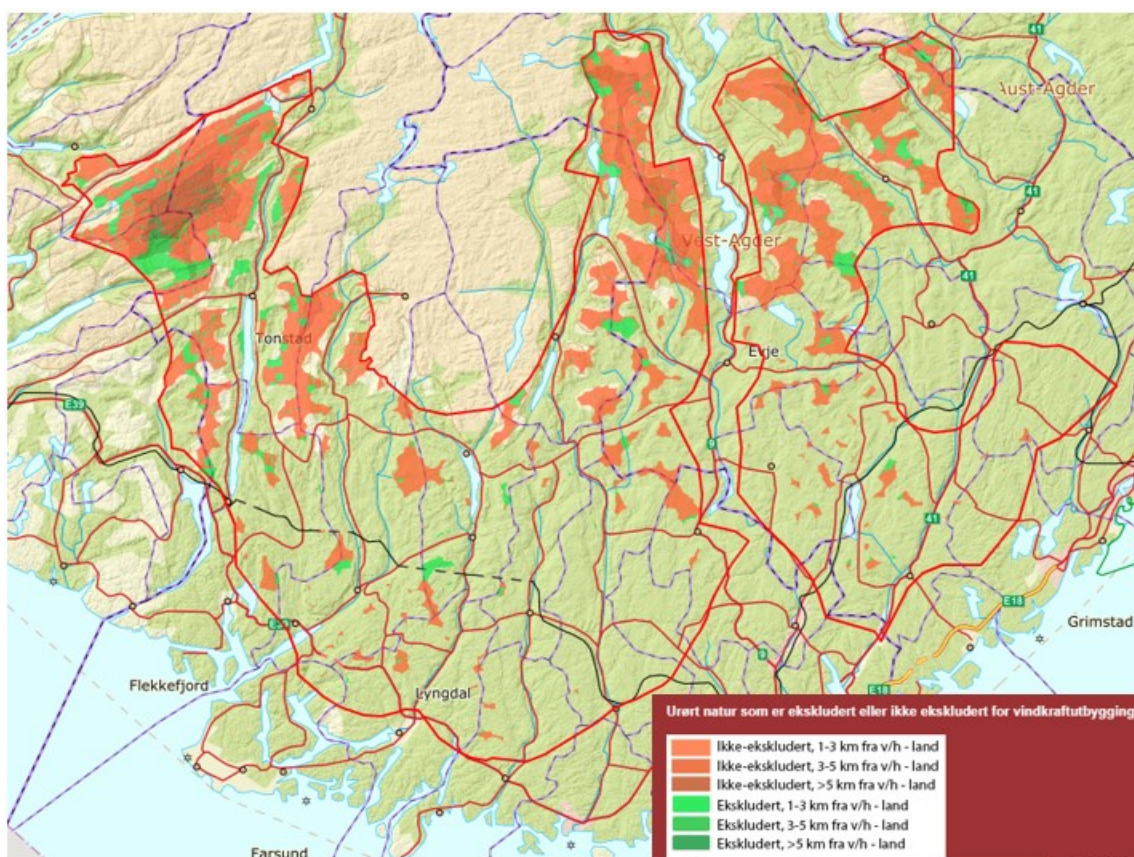
¹² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/horing-endring-av-reglene-om-nydyrking/id2564602/>, <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/>, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=62333>, <https://www.sabima.no/trua-natur/myr/>

¹³ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2014-2015/dok8-201415-078/?lvi=0>

¹⁴ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/vernede-vassdrag/>

Inngrepsfrie naturområder i Agder

Fastlands-Norge har omtrent 44 % inngrepsfrie naturområder igjen, og i underkant av 12 prosent av Norges areal er villmarkspreget¹⁵. Disse områdene er ofte verdifulle for befolkningen nettopp på grunn av dette villmarkspreget, uten støy, bebyggelse og anlegg. Store inngrepsfrie naturområder (INON) ligger innenfor de nordlige delene av Nasjonal ramme i Agder. Sammenhengende og inngrepsfrie naturområder er svært verdifulle og må være utelukket for utbygging av vindkraft. Etablering av vindkraftverk gjør at området ikke lenger kan brukes som natur- og friluftsområde på samme måte som før på grunn av den fragmenterte og ødelagte naturen, men også på grunn av støy fra turbinene, skyggekast og faren for iskast.

Figur 1: Urørt natur som er ekskludert eller ikke ekskludert for vindkraftutbygging for områdene i Agder. Kilde: https://topps.no/spesial_PANv3.html?latlon=62,10&logo=ja&soom=seks&bakgr=topo2

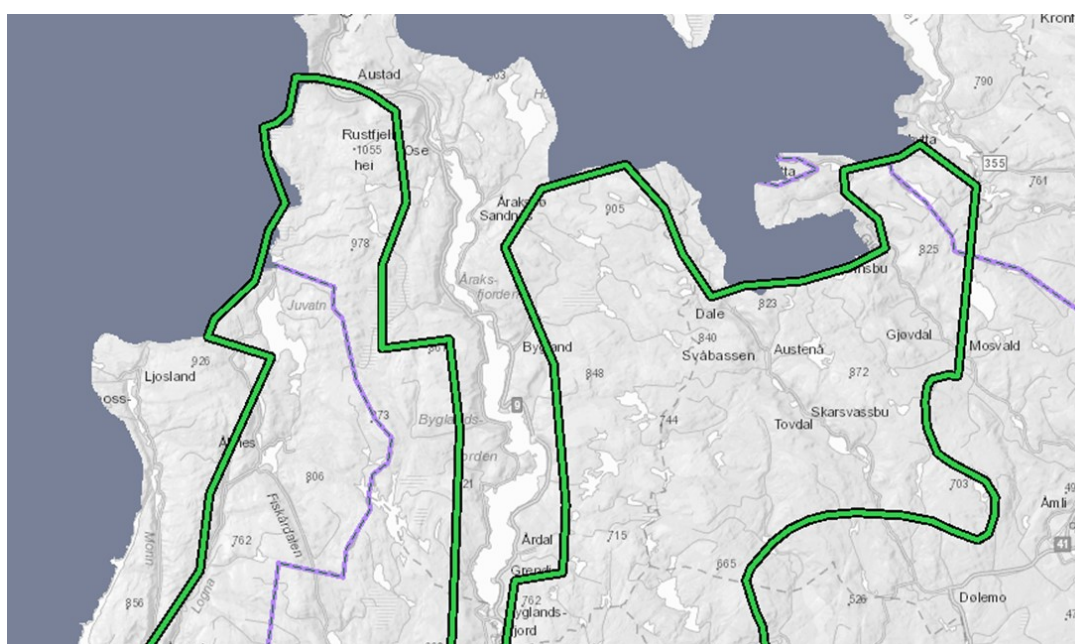
Verneområder og kulturmiljø

Influensområdet for vindkraftanlegg er store, og områdene i Agder ligger tett inntil blant annet Setesdal Vesthei-Ryfylkeheiene landskapsvernområde med tilliggende verneområder. Det er også flere verneområder innenfor Nasjonal ramme i Agder. I Nasjonal ramme er verneområder mindre enn 3 km², samt foreslåtte verneområder, lagt inn som myk eksklusjon. Dette bør legges inn som hard eksklusjon. Også nærområdene til naturreservater, nasjonalparker, landskapsvernområder, utvalgte kulturlandskap og friluftsområder bør tas ut av planen. Vindkraftanlegg vil også ha innvirkning på det visuelle ved for eksempel kulturmiljø, og vi mener at siden opplevelsen vil bli forstyrret, bør konsekvensen vurderes høyt for de kulturmiljøene i områdene som har høy verdi.

¹⁵ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/naturomrader-pa-land/inngrepsfri-natur/>

Villrein

Områdene i Nasjonal ramme i Agder grenser tett inntil de to nasjonale villreinområdene i Setesdals Vesthei- Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei, vi viser til «Heiplanen» som er en regional plan med hensikt å ta vare på den sørligste villreinstammen i verden¹⁶. Norge har en internasjonal forpliktelse til å sikre leveområdene til villreinen, og «Heiplanen» er et ledd i arbeidet. Store og sammenhengende fjellområder med lite forstyrrelser er viktig for å ivareta denne arten. Avgrensingene for nasjonal ramme i Aust- og Vest-Agder skal ligge utenfor de nasjonale villreinområdene i Setesdalsheiene, men ut fra kartdatabasen til NVE ser det ut til ytterkanten av nasjonalt villreinområde nord i Bygland kommune, samt nord i Åmli kommune ligger innenfor nasjonal ramme (se fig. 2). Vi mener at de nasjonale villreinområdene må regnes som hard eksklusjon for å sikre disse områdene mot vindkraftutbygging, og viser til Miljødirektoratet sin rapport M-1309, «Faggrunnlag Villrein – underlagsrapport til nasjonal ramme for vindkraft» hvor det står «Miljødirektoratet mener at vindkraftutbygging innenfor de ti vedtatte nasjonale villreinområdene er uforenlig med forutsetningene for disse områdene og derfor bør være uaktuelle for konsesjonsbehandling...». Videre viser vi til «Heiplanen» hvor det står at "ny eller utvidelse av eksisterende kraftanlegg eller kraftlinjer bør unngås". Når små arealinngrep som en enkelt hytte eller gapahuk ikke kan tillates i nasjonalt villreinområde, kan man heller ikke tillate store inngrep som vindkraftverk i de samme områdene, og ber om at disse områdene ekskluderes i sin helhet fra nasjonal ramme.

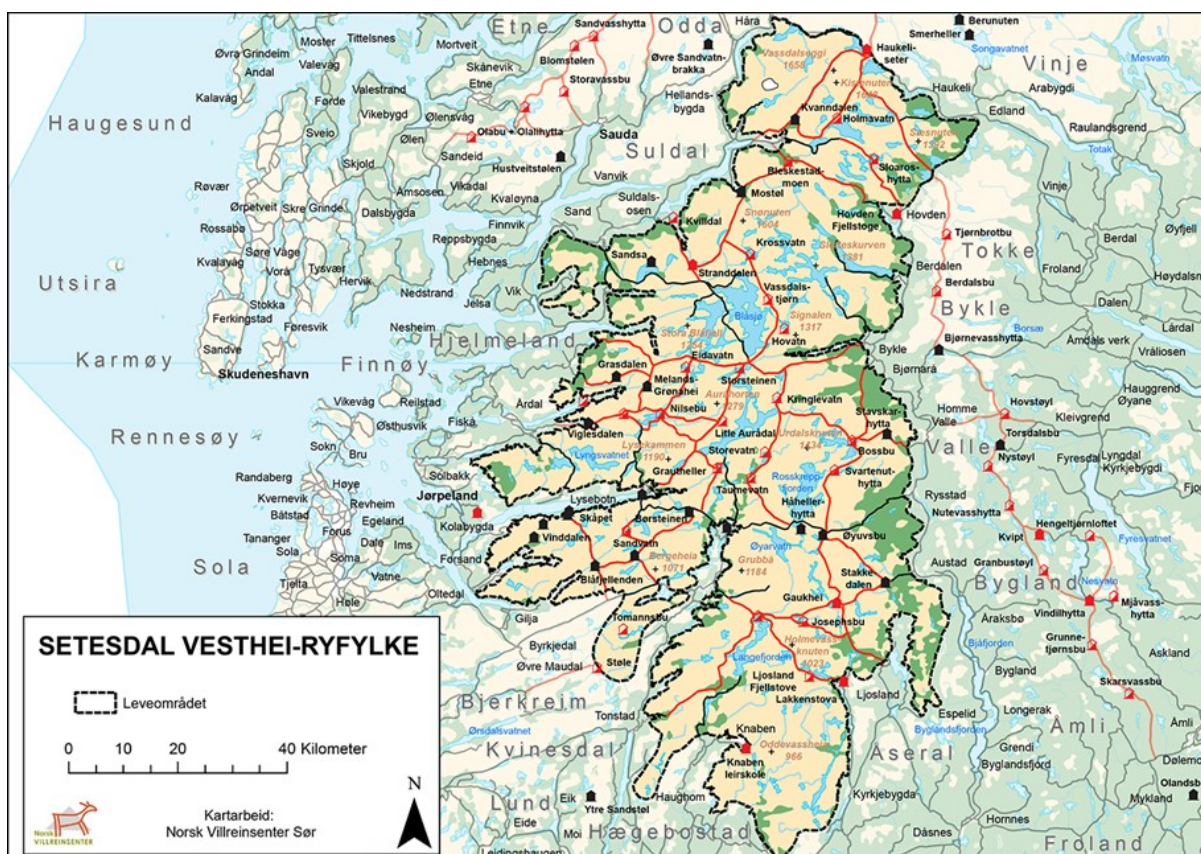
Figur 2: Avgrensingene for nasjonal ramme i Aust- og Vest-Agder ved de nasjonale villreinområdene i Setesdalsheiene. Ut fra kartdatabasen til NVE ser det ut til ytterkanten av nasjonalt villreinområde nord i Bygland kommune, samt nord i Åmli kommune ligger innenfor avgrensingen til nasjonal ramme.

Villreinen i Setesdalsheiene har biologisk leveområde også utenfor de nasjonale villreinområde (se fig. 3 og 4). Bygdenære områder som grenser direkte til et nasjonalt villreinområde, og inngrep og aktiviteter der kan ha både direkte og indirekte virkninger på villrein innenfor nasjonale villreinområder¹⁷. Det bør legges hensyn til eventuelle konflikter med villrein også i disse arealsonene. Villrein er svært sky og dermed sårbar for utbygging, ferdsel og annen menneskelig aktivitet. Litteraturen viser at omfanget av slike effekter varierer med lokale forhold, blant annet

¹⁶ <https://issuu.com/austagderfk/docs/plandokument?e=1710541/58502471>

¹⁷ <http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201903419/2729546>

øvrig infrastruktur, beiteforhold og topografi¹⁸, men etablering av vindkraftanlegg med tilhørende infrastruktur forventes å kunne påvirke reinsdyrenes arealbruk, beiteutnyttelse og vandringsmuligheter. Den samlede belastningen som villreinbestandene møter gjennom ulike påvirkningsfaktorer vurderes som svært stor, og ytterligere forringelse av artens leveområder bør derfor unngås, står det i NVEs rammeplan for vindkraft.

Figur 3: Biologisk leveområde for villrein i Setesdal Vesthei-Ryfylke. Kilde: <https://www.villrein.no/setesdal-ryfylke-2>

¹⁸ <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2446889>

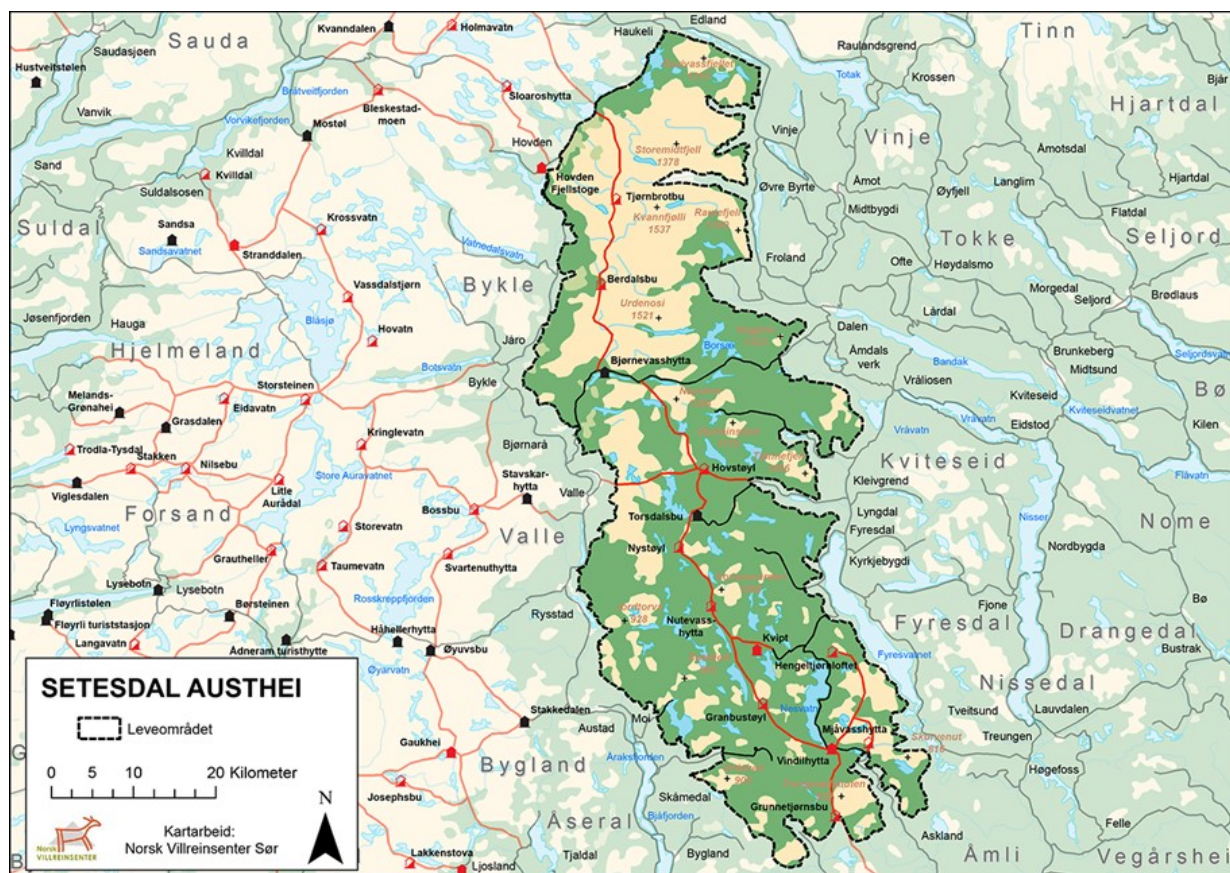
Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

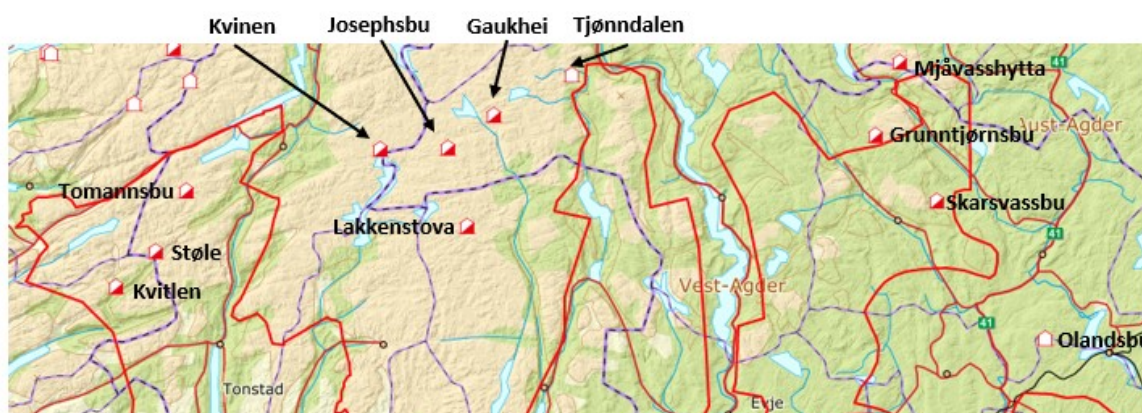
Figur 4: Biologisk leveområde for villrein i Setesdal Austhei. Kilde: <https://www.villrein.no/setesdal-austhei-2>

Spesifikke merknader til områdene i Agder

Område 52, Vest-Agder og Rogaland

Området er utgangspunkt for mange av de populære hytte-til-hytte rutene som knytter landsdelene sammen og som er av nasjonal kulturell betydning, nå også viktig for voksende naturbasert turisme (fig. 5). Deler av løypenettet til DNT Sør ligger innenfor området som fører til hyttene Kvinen, Josephsbu, Lakkenstova, Gaukhei og Tjønndalen. I 2018 ble det registrert 3022 gjestedøgn på disse hyttene¹⁹. I tillegg vet man at Lakkenstova er et viktig dagsturmål på grunn nærheten til Ljosland, spesielt vinterstid.

¹⁹ <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/turistforeningen/files/92fae07e8af8331c0f21d8ad38791d5721ffc9f8.pdf>

Figur 5: Figur 3: Kart over DNT Sør, Aust-Agder turistforening, Flekkefjord og Opland turistforening og Stavanger turistforening sine hytter. Vi viser til ut.no og kartlag i databasen for Nasjonal ramme for oversikt over DNT Sør, Aust-Agder turistforening, Flekkefjord og Opland turistforening og Stavanger turistforening sitt løypenett i tilknytning til hyttene og ellers i områdene.

Innenfor området ligger også Stavanger turistforeningen sitt løypenett og de selvbetjente hyttene Tomannsbu, Støle og Kvitlen. Her var det totalt 2256 gjestedøgn i 2018²⁰. Ellers finner vi regionalt viktig friluftslivsområde her. Vi viser til innspill fra Forum for natur og friluftsliv Rogaland om den nordvestlige delen av området i Vest-Agder og Rogaland, og verdien man finner her om natur, biologisk mangfold og friluftsliv.

Øyvassfjellet, Ljosland vest og Midt-heia nord i Åseral er regnet som regionalt svært viktige regionale friluftslivsområder ifølge regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020²¹. Vi viser også her til temakartet til Vest-Agder fylkeskommune for oversikt over viktige og svært viktige friluftsområder i Vest-Agder²².

I dette området er det allerede gitt konsesjon til fire vindkraftverk, Gilja (i Rogaland), Tonstad, Buheii og Kvinesheia vindkraftverk. I tillegg er det gitt konsesjon til tre andre vindkraftverk i Vest-Agder som ligger utenfor området, Skorveheia, Lista og Lindesnes vindkraftverk. Disse områdene (med unntak av Kvinesheia) er kartlagt som viktige og svært viktige regionale friluftslivsområder. Derfor mener vi det er ekstra viktig å beholde de friluftslivsområdene som gjenstår innenfor området.

Ny E39 skal bygges gjennom området, og store deler skal legges som ny trase og vil berøre viktige natur- og friluftslivsområder. Derfor er de områdene som blir igjen ekstra viktig, og som må tas hensyn til.

I Nasjonal ramme så er ikke IBAet «Nedre Setesdal» nevnt. Intensjonen med BirdLifes IBA-program er å skaffe til veie en oversikt over fuglelokaliteter med et stort behov for forvaltning og vern. Nedre Setesdal er definert som et IBA-område²³.

Område 53, Aust-Agder

I dette området finner vi deler av løypenettet til Aust-Agder Turistforening og den selvbetjente hytta Skarsvassbu (fig. 5). Løypenettet fører videre til hyttene Grunnetjørnsbu, Mjøvasshytta, Hengeltjørnloftet og Granbustøyl. I 2018 var det til sammen over 1500 besøk på disse hyttene, og for Skarsvassbu har besøktallet fra fjoråret allerede blitt passert (pers. med. Aust-Agder turistforening v/Dag Fagermyr). Deler av dette løypenettet ligger innenfor Urdvatn og Kallingshei naturreservat, som er vernet for å bevare et stort, sammenhengende og topografisk variert

²⁰ https://view.publitas.com/stavanger-turistforening/stf_arsrapport_2018-endelig/page/50-51

²¹ <https://www.vaf.no/tjenester/plan-og-miljoe/friluftsliv/regional-plan-for-idrett,-friluftsliv-og-fysisk-aktivitet/>

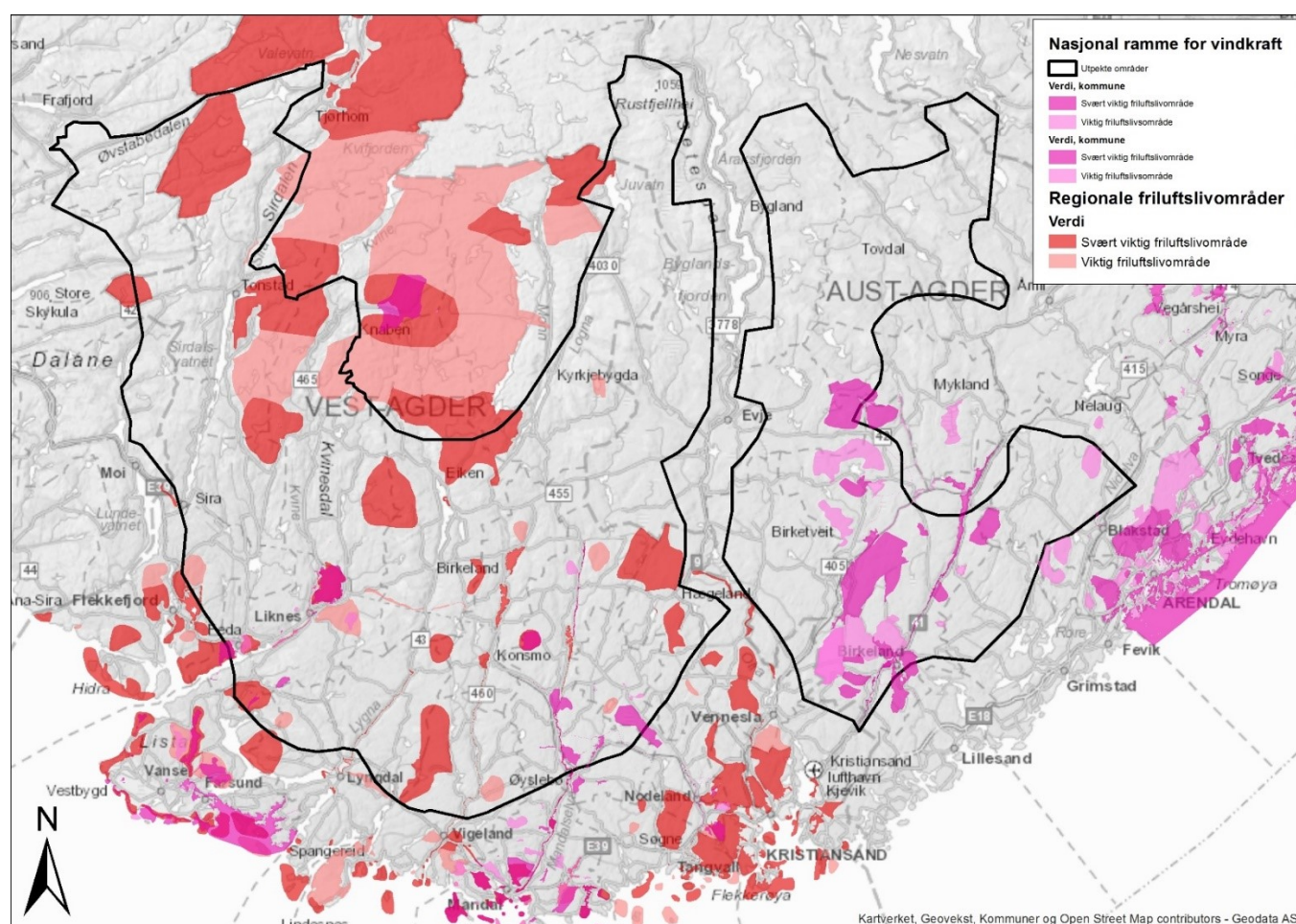
²² <https://www.vaf.no/media/5280639/Temakart-%E2%80%93-Viktige-og-svaert-viktige-regionale-friluftsomraader-i-Vest-Agder.pdf>

²³ http://www.birdlife.no/prosjekter/rapporter/2015_05_NOF.pdf

barskogsområde med naturskogpreg som er representativt for regionen. I beskrivelsen av verneområdet nevnes det også at den sørvestlige delen av naturreservatet har viktige verdier knyttet til friluftsliv, blant annet en godt brukt sti til Høgeknatten hvor man har årlig har 200 til 300 turgåere som skriver seg inn i turboka på toppen. Det går også en skiløype gjennom det samme området.

Himmelsyna i Birkenes kommune er et attraktivt turområde både for de som har hytte i området, men fungerer også som dagsturmål for store deler av regionen, spesielt om vinteren da dette er et snøsikkert område i kort kjøreavstand fra store byer som Kristiansand og Arendal. Området rundt Gautefall er et tilsvarende regionalt viktig friluftslivsområde. Birkenes kommune har gjennomført en kartlegging og verdsetting av sine friluftslivsområder (fig. 6)²⁴. Himmelsyna er vurdert til å være et svært viktig friluftslivsområde.

I dette området er det allerede gitt konsesjon til ett vindkraftverk, Oddeheia og Bjelkeberget vindkraftverk. Dette området er kartlagt som viktige og svært viktige regionale friluftslivsområder. Derfor mener vi det er ekstra viktig å beholde de friluftslivsområdene som gjenstår innenfor området. I tillegg er det gitt konsesjon til ett annet vindkraftverk i Aust-Agder som ligger utenfor området, Lillesand vindkraftverk.

Figur 6: Oversikt over viktige og svært viktige regionale kartlagte friluftsområder og kartlagte friluftsområder for kommunene i Agder. Kilde: Vest-Agder fylkeskommune og <https://kart.naturbase.no/>.

²⁴ <https://kart.naturbase.no/>

Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

For Forum for natur og friluftsliv Agder

Jorunn Haugen, koordinator

Kopi:

Fylkesmannen i Agder

Aust-Agder fylkeskommune

Vest-Agder fylkeskommune

Berørte kommuner i Agder

Vedlegg:

- FNF Agder sitt tidligere innspill til nasjonal ramme datert 19. oktober 2018

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstuen
0301 Oslo

19.10.18

Dette brevet sendes på vegne av: 4H Norge - Region Agder, Agder botaniske forening, Aust-Agder Turistforening, DNT Sør, Naturvernforbundet Agder, Norges jeger- og fiskerforbund Aust-Agder, Norges jeger- og fiskerforbund Vest-Agder, Norsk zoologisk forening Sørlandsavdelingen, Skogselskapet i Agder.

Nasjonal ramme for vindkraft på land – innspillsrunde om regionale interesser

Bakgrunn

NVE arbeider med forslag til en nasjonal ramme for vindkraft på land på oppdrag fra OED. Vi takker for invitasjonen til å gi våre innspill om regionale interesser.

Sammendrag

I Agder-fylkene leverer allerede et betydelig bidrag med fornybar kraft inn i markedet gjennom utbygd vannkraft. Det er gitt flere konsesjoner til vindkraft, og det er dermed lagt til rette for ytterligere bidrag til fornybar kraft. Samtidig blir det et stadig større press på arealene som ikke er utbygd i fylkene våre, og et stadig større tap av urørt natur. Det arbeides med nye vegtraseer for E39 og E18, legges ut nye areal for utbygging av hytter, boliger og industri, og sammen med ny energiutbygging blir den samlede belastningen for regionen svært stor. Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet har verdsatt regionale friluftslivsområder i Vest-Agder (<https://www.vaf.no/media/5280633/Regional-plan-for-idrett-friluftsliv-og-fysisk-2014-2020.pdf>). I Agder er det mange kommuner som ikke er ferdige med sin kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder, så kunnskapsgrunnlaget for friluftsliv er mangelfullt. Større sammenhengende naturområder blir stadig mindre og er under press. På grunn av samlet belastning, og for å ivareta naturmangfold og områder til friluftsliv mener vi at det ikke kan legges til rette for mer vindkraftutbygging i Agder. Derfor ber vi om at NVE ikke går videre med analyseområdene 9, 10, 11, 12 og 13.

Generelle innspill til analyseområdene

Nasjonalt villreinområde er foreløpig inne som myk eksklusjon. Vi mener at Nasjonalt villreinområde bør regnes som hard eksklusjon for å bedre sikre disse områdene mot vindkraftutbygging. Vi har 23 villreinområder i Norge i dag, men det er bare 10 av disse som er nasjonale villreinområder (<http://www.villrein.no/om-villreinomrdene/>). Store og sammenhengende fjellområder med lite forstyrrelser er viktig for å ivareta denne arten. Derfor har det vært nødvendig med en streng arealpolitikk i disse områdene. Når små arealinngrep som en enkelt hytte eller gapahuk ikke kan tillates i Nasjonalt villreinområde, kan man heller ikke tillate store inngrep som vindkraftverk i de samme områdene.

I Agder er det flere kommuner som ikke er i gang med kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. Det betyr at kunnskapsgrunnlaget rundt friluftsliv kan være svært mangelfullt, og at det fortsatt vil bli konflikt rundt mange fremtidige konsesjonssøknader. Samtidig så vet vi også at det også mangler kartlegging av naturmangfold og at kunnskapsgrunnlaget har behov for oppdatering. Hvis målet med Nasjonal ramme for vindkraftverk skal være å kunne gi en anbefaling for hvor vindkraft kan bygges ut, er det nødvendig å få til et bedre kunnskapsgrunnlag for både naturmangfold og friluftsliv i Agder først.

Områder der tidligere omsøkte vindkraftverk har fått avslag på grunn av konsekvenser for naturmangfold, friluftsliv eller samlet belastning på grunn av kraftproduksjon trenger vi ikke omkamp på. Vi forslår derfor at disse områdene blir ekskludert i analyseområdene.

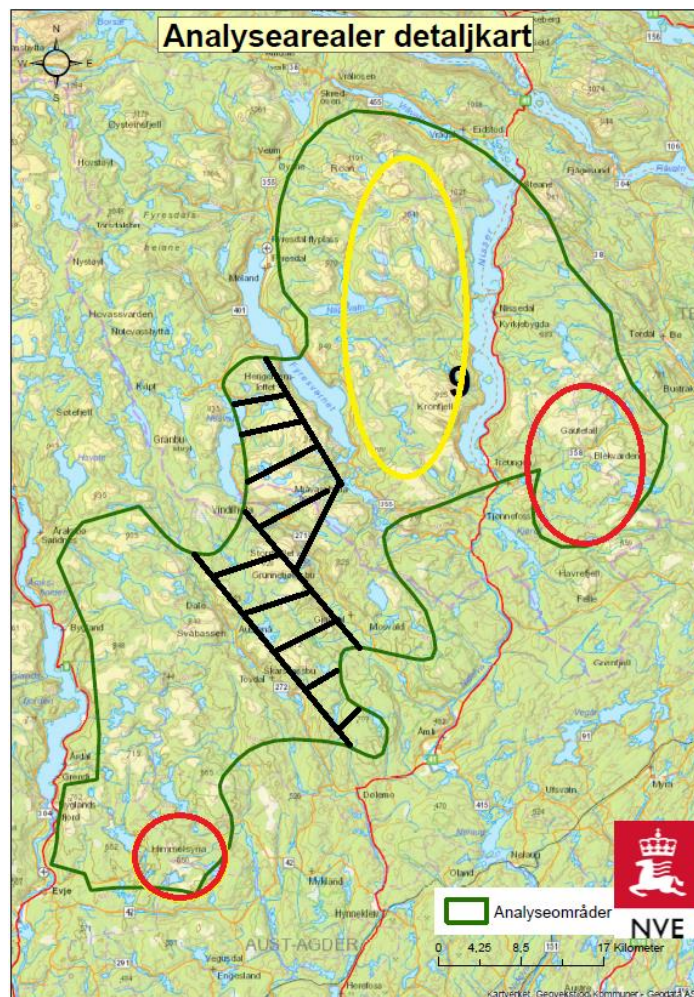
Innspill til analyseområde 9

Her finner vi store deler av løypenettet til Aust-Agder Turistforening (AAT) og de selvbetjente hyttene Hengeltjørnloftet, Mjåvasshytta, Grunnetjørnsbu og Skarsvassbu. I 2017 var det til sammen 1175 besøk på disse fire hyttene (pers.utt. Dag N. Fagermyr, daglig leder AAT).

Himmelsyna i Birkenes kommune er et attraktivt turområde både for de som har hytte i området, men fungerer også som dagsturmål for store deler av regionen, spesielt om vinteren da dette er et snøsikkert område i kort kjøreavstand fra store byer som Kristiansand og Arendal. Området rundt Gautefall er et tilsvarende regionalt viktig friluftslivsområde. Birkenes kommune har gjennomført en kartlegging og verdsetting av sine friluftslivsområder (<https://kart.naturbase.no/>) Himmelsyna er vurdert til å være et svært viktig friluftslivsområde.

På heia mellom Fyresvatnet og Nisser finner vi Våmur Roan villreinområde (<http://www.villrein.no/vmur-roan-2/>). Her er målet å holde en stabil vinterstamme på ca.200 dyr. Området er også et viktig friluftsområde med store blankskurte berg, vid utsikt og mange godt besøkte toppturer. Her finner vi også noen av landets mest populære klatreruter.

Området øst for Nisser fra Kyrkjebygdheia og rundt Gautefall er et regionalt viktig friluftslivsområde. Aust-Agder Turistforening, DNT-Telemark og Nissedal Stisykkel har her et stort og populært løypenett. Området sør for Gautefall er relativt urørt, med et av landets største svafjellområder og har spesielt gode kvaliteter for friluftslivet. Nissedal er en turistkommune som har et stort behov for friluftsområder til bygdefolk og turister.

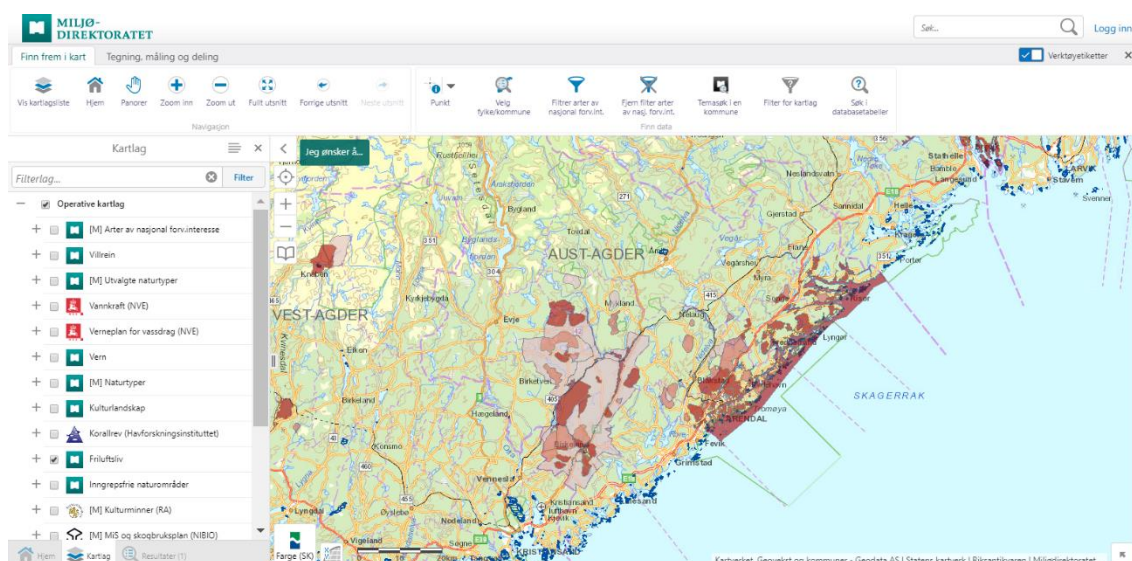
Figur 1: Analyseområde 9 med våre merknader. Sort skravur viser område med løypenettet til Aust-Agder Turistforening. Rød farge viser regionalt viktige friluftslivsområder. Gul farge viser Våmur Roan villreinområde.

Analyseområde 10

Statskog er grunneier ved Grønfjell. Statlige områder sikrer jakt og fiske for allmennheten, og dette er det få steder av i Agder. Derfor er dette områder som er regionalt viktig for friluftsliv (se plassering i figur 3). Her har også Aust-Agder Turistforening en viktig turløype fra Vegårshei til Vedlausfjell. Dette fjellet er et regionalt viktig turmål.

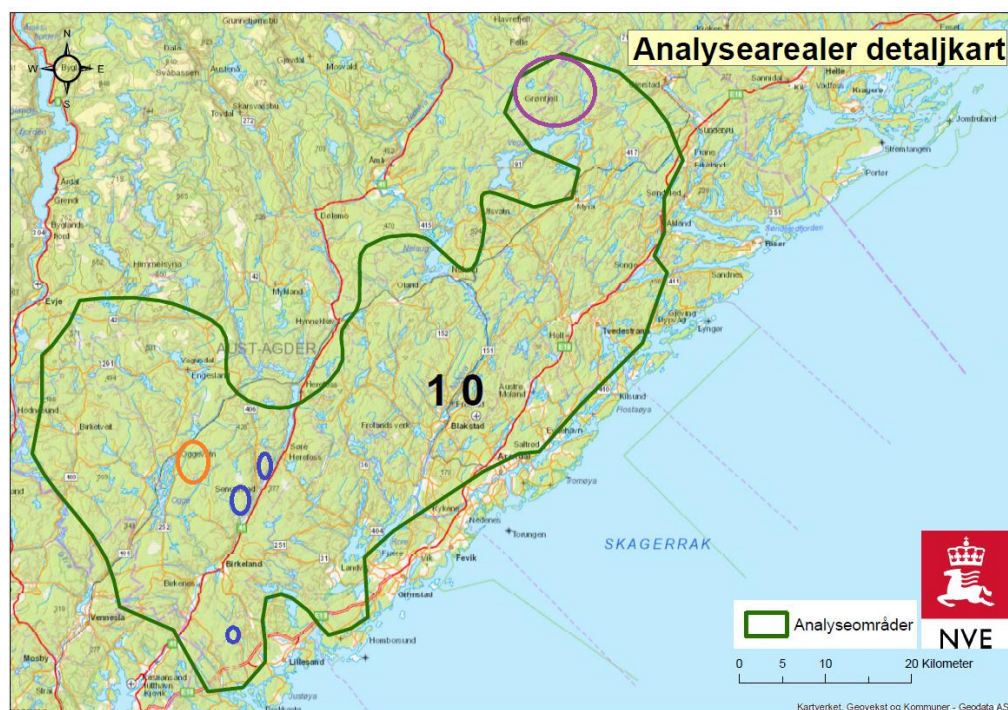
Ny E18 skal bygges gjennom området, og store deler skal legges som ny trase og vil berøre viktige natur- og friluftslivsområder. Derfor er de områdene som blir igjen ekstra viktig, og NVE må ta hensyn til den nye traseen når de skal gi sine anbefalinger.

Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder er gjennomført i flere kommuner i Aust-Agder, og et utsnitt fra Naturbase vises i Figur 2.

Figur 2: Kartlagte og verdsatte friluftslivsområder er gjennomført i følgende kommuner i Aust-Agder; Birkenes, Froland, Arendal, Tvedestrand og Risør (<https://kart.naturbase.no/>).

Det er allerede gitt konsesjon til tre vindkraftverk i dette analyseområdet, samtidig som det er gitt endelig avslag til ett (figur 3).

Figur 3: Analyseområde 10 med våre merknader. Blå farge viser områder der det er gitt konsesjon til vindkraftverk (Oddeheia, Bjelkeberget og Lillesand). Oransje farge viser område der vindkraftverk har fått avslag på konsesjonssøknad (Storehei). Lilla farge viser område som inngår i Statskog sin eiendom (Gjerstadskogen).

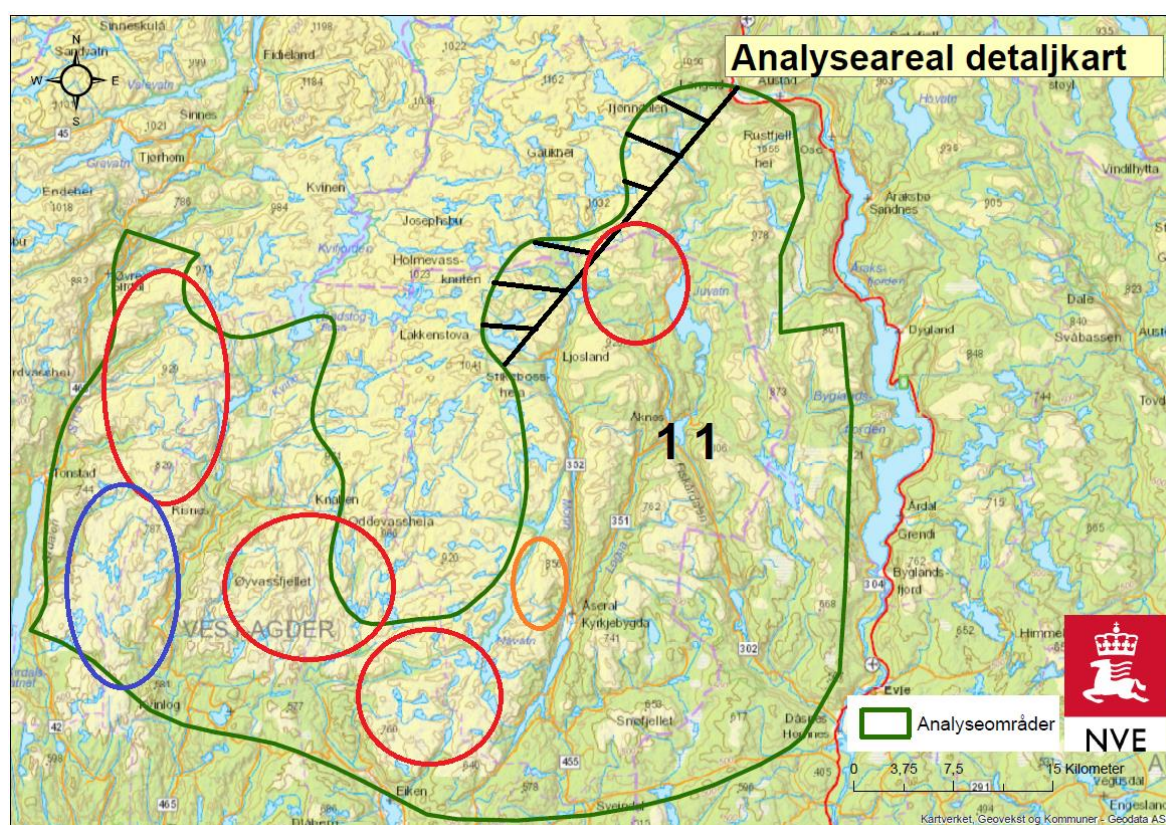
Analyseområde 11

Deler av løypenettet til DNT Sør ligger innenfor analyseområdet. Fører til hyttene Kvinen, Josephsbu, Lakkenstova, Gaukhei og Tjønndalen. I 2017 ble det registrert 3066 gjestedøgn på disse hyttene (Kilde: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/turistforeningen/files/1c4ab04c6759111ade4fd4cd8040ec125c5ba24d.pdf>). I tillegg vet man at Lakkenstova er et viktig dagsturmål på grunn nærheten til Ljosland, spesielt vinterstid.

Øyvassfjellet, Ljosland vest og Midt-heia nord i Åseral er regnet som regionalt svært viktige regionale friluftslivsområder ifølge regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020

(<https://www.vaf.no/tjenester/plan-og-miljoe/friluftsliv/regional-plan-for-idrett,-friluftsliv-og-fysisk-aktivitet/>).

I dette analyseområdet er det allerede gitt konsesjon til Tonstad og Buheii. Dette var regnet som regionalt svært viktige eller regionalt viktige friluftslivsområder. Derfor mener vi det er ekstra viktig å beholde de friluftslivsområdene som gjenstår innenfor analyseområde 11.

Figur 4: Analyseområde 11 med våre merknader. Sort skravur viser område med løypenettet til DNT Sør. Rød farge viser regionalt viktige friluftslivsområder verdsatt i Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020. Blå farge viser område der det er gitt konsesjon til vindkraftverk (Tonstad og Buheii). Oransje farge viser område der vindkraftverk har fått avslag på konsesjonssøknad (Skveneheii).

Aust-Agder Turistforening

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

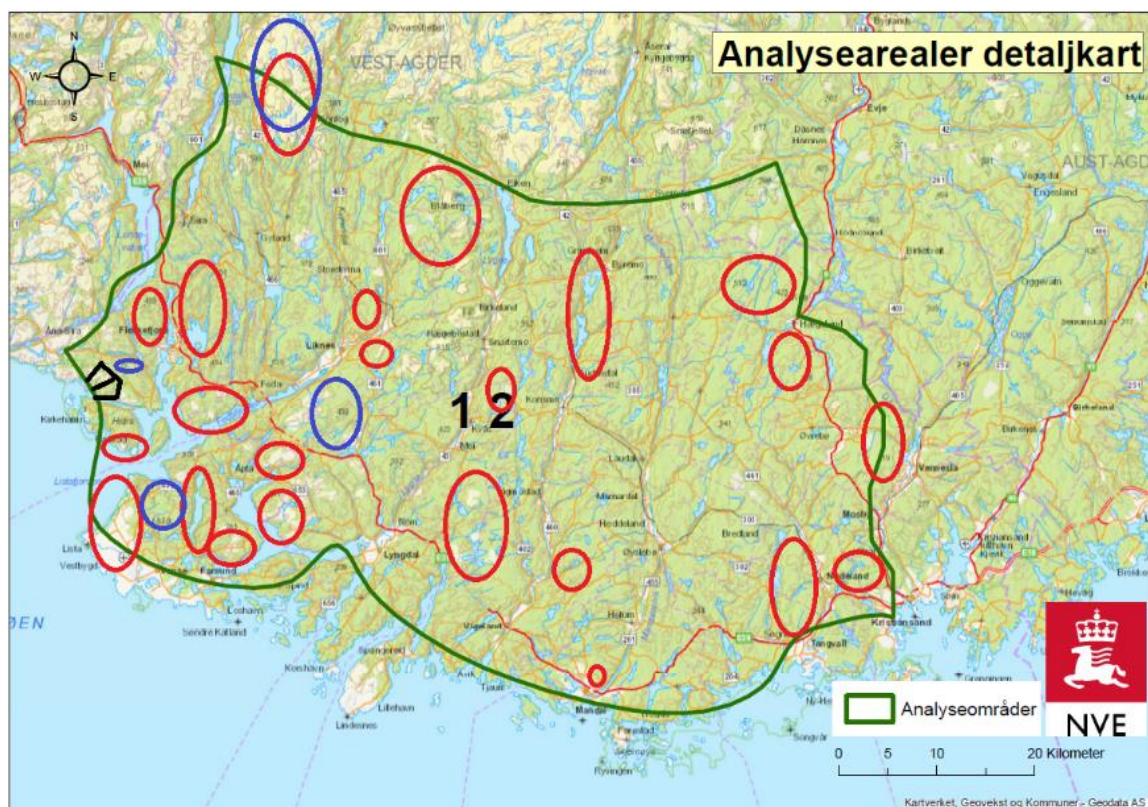

Analyse område 12

Ny E39 skal bygges gjennom området, og store deler skal legges som ny trase og vil berøre viktige natur- og friluftslivsområder. Derfor er de områdene som blir igjen ekstra viktig, og NVE må ta hensyn til den nye traseen når de skal gi sine anbefalinger.

Allerede gitt konsesjon til vindkraftverk på Lista, Skorveheia, Tonstad, og Kvinesheia. I disse områdene var tidligere viktige friluftslivsområder, og derfor er gjenstående friluftslivsområder spesielt viktig å ta vare på.

På heia vest for Flekkefjord har Flekkefjord og Oplands Turistforening deler av sitt løypenett og hytta Gården Li.

Figur 5: Analyseområde 12 med våre merknader. Sort skravur viser område med løypenettet til Flekkefjord og Omegn Turistforening. Rød farge viser regionalt viktige friluftslivsområder verdsatt i Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020. Blå farge viser område der det er gitt konsesjon til vindkraftverk (Tonstad, Kvinesheia, Skorvehei og Lista).

Aust-Agder Turistforening

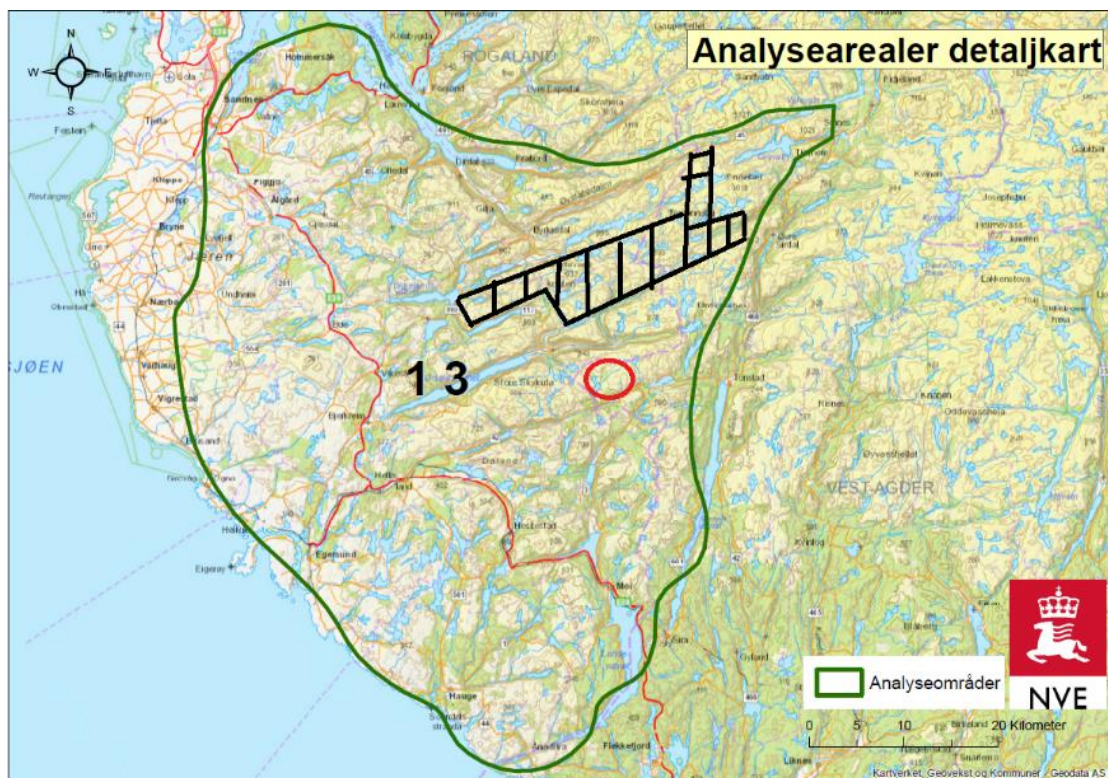

DNT Sør

Naturvernforbundet
i Agder

Analyseområde 13

Dette analyseområdet berører turistforeningens løypenett og selvbetjente hytter Tomannsbu, Støle og Kvitle. Her var det totalt 3596 gjestedøgn i 2017 (kilde: <https://view.publitas.com/stavanger-turistforening/stf-arsberetning-2017-endelig-version/page/1>). Ellers finner vi regionalt viktig friluftslivsområde her. Vi har i konsentrert oss om de delene av analyseområdet som ligger innenfor Vest-Agder fylkeskommune, for resten av analyseområdet viser vi til innspill fra Forum for natur og friluftsliv Rogaland.

Figur 6: Analyseområde 13 med våre merknader (vi har konsentrert oss om de delene som ligger i Vest-Agder). Sort skravur viser område med løypenettet til Stavanger Turistforening. Rød farge viser regionalt viktige friluftslivsområder verdsatt i Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020.

For Forum for natur og friluftsliv Agder

Camilla Moseid

Camilla Moseid, koordinator

Kopi: Aust-Agder fylkeskommune, Vest-Agder fylkeskommune, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, og berørte kommuner

Forum for natur og friluftsliv Agder
Postboks 101, 4662 Kristiansand
Org.nr: 914 046 831

Telefon: 91816471
E-post: agder@fnf-nett.no
Web: www.fnf-nett.no/agder